

A magyarországi parasport története

Egy több évtizedes mondás szerint az ép versenyző abból él, hogy sportol, míg a parasportoló azért él, hogy sportolhasson. Azóta, mint annyi mindennek, e mondásnak a valóságtartalma is megváltozott. A parasport sokat veszített gyermeki ártatlanságából, a „fogytékosok” versengésében is megjelent a pénz, sőt, a doppingolás is.

Am, hogy ennyi változás történhessen, annak előfeltétele volt, hogy egyáltalán létrejöjjön a parasport. Összeállításunk első részében a parasport nemzetközi kialakulásáról, fejlődésének állomásairól írtunk, ezúttal a hazai mozgássérültek és fogyatékosok sportjának történetébe avatjuk be az olvasót.

Ha a mozgássérültek magyarországi történetét akarjuk vizsgálni, az elmúlt század elejére, 1929-ig kell visszatekintnünk. A „Mozgásjavító” Általános Iskola és Diákotthon jogelődje, a „Nyomorék Gyermekek Országos Otthona” (1903) tanulói számára az ott dolgozó orvosok és pedagógusok felismerik a sport rehabilitációs értékét és embert formáló erejét. Ennek érdekében 1929-ben megalakítják a Nyomorékok Sport Egyesületét (NYSE). Az Otthonban rendszeresek az iskolai gyógytorna és a sportfoglalkozások, ezeket követik az úgynevezett háziversenyek, amelyeken keresztül eljutnak az „épek integrált” budapesti sportversenyeihez az asztalitenisz, az atlétika és a labdarúgás sportágakban.

A II. világháborút követően az Otthonban megszűntették a magas, európai elismertséggel működő komplex rehabilitációs tevékenységet, és szétrombolták az intézmény célját képező munkát. Az Otthon európai hírnevét, a tanítógyógyítás-képzés mellett, a sport komplex terápiás ellátásának is köszönhetette. Az intézmény az akkori (1945–1952) – ma már bátran kijelenthető, elhibázott – politikai döntések következményeként hullott szét.

Egészen az 1960-as és 1970-es évekig, mozgássérültek lenni Magyarországon egyet jelentett a PERSONA NON GRATA (Nemkívánatos személy. A szerkesztő) státusszal. Az egyéni próbálkozásokat követően (Fejes András, Tauber Zoltán) a „Mozgásjavító” Általános Iskola és Diákotthon tanárai és diákjai 1970-ben megalakították a mozgáskorlátozottak Halassy Olivérről (a lábszáramputált kétszeres olimpiai bajnokról) elnevezett sportegyesületét (HOSC).

Az intézmény akkori igazgatója Zsótér Pál, a tanárok közül Vámos Károlyné, Bartos Judit (dr.Benczur Miklósné), Hajdú Levente, nemcsak az iskola diákságát, hanem az intézményen kívül már egyénileg sportoló mozgáskorlátozottakat is bevonták az egyesületbe.

Az első szakosztályok az asztalitenisz, az íjászat, a sakk és az ülőörplabda voltak, majd később az úszás, a teke

és a kispályás labdarúgás szakosztályában is újra kezdődött a munka. Az első nagyszabású hazai nemzetközi sportversenyt – „Spartakiádót” – a Halassy Olivér Sport Club (HOSC) szervezte 1971-ben Gödöllőn, amelyen lengyel, jugoszláv, svéd és NSZK-beli sportolók vettek részt. A magyar színeket a HOSC sportolói kívül a szintén 1970-ben, Szilvási Lajos irányításával megalakult miskolci Akarat Sportegyesület mozgáskorlátozott versenyzői képviselték.

Külföldön először hivatalosan – az akkori sporthivatal engedélyével – a svédországi Solna játékokon, majd a 23 ország részvételével 1975-ben megrendezett franciaországi világversenyen, a Saint-Etienne-i Világjátékokon képviselték hazánkat a magyar mozgáskorlátozott sportolók. A Világjátékok magyar sikerének (8 arany, 7 ezüst, 12 bronz) köszönhetően meghívás érkezett a HOSC-hez az 1976. évi Torontóolimpiára.

Hazánkban egymást erősítve és segítve, egyszerre fejlődött a mozgáskorlátozott személyek hazai és nemzetközi sportélete, annak versenyrendszere. Megkezdődött a hazai egyesületi, illetve a versenyek szervezeti kereteinek kiépülése. Sólymos Endre irányításával 1973-ban megalakult a szombathelyi Vasakarat SC, amely 1975-től kétévente rendezte meg a Savária Kupát. A Szombathely melletti Vépen a több napos, több sportágat felölelő verseny nem csak a külföldiek, hanem a magyar mozgáskorlátozott sportolók első nagyszabású hazai seregszemléje lett. Először itt hirdettek ki, az akkor már meglévő három hazai egyesület között – a nemzetek közötti sportvetélkedések mintájára – az elért eredmények alapján összetített pontverseny-végeredményt is.

A három sportegyesület külön-külön építette ki külföldi kapcsolatait, míg válogatott szintű megmérettetésre csak a szocialista országok (Csehszlovákia, Lengyelország, NDK és Magyarország) versenyein, az Interkupákon kerülhetett sor. A magyar mozgássérült sportolók az INTERSPORT-INVALID szervezet Interkupáin 1973-tól vettek részt változó helyszíneken, atlétikában, asztaliteniszben, úszásban, és sakkban. Ekkor kezdődhetett meg a sportteljesítmények közötti összehasonlítás és a nemzetközi válogatottba kerülés feltételeinek kialakítása.

Az első világháborút követően az Otthonban megszűntették a magas, európai elismertséggel működő komplex rehabilitációs tevékenységet, és szétrombolták az intézmény célját képező munkát. Az Otthon európai hírnevét, a tanítógyógyítás-képzés mellett, a sport komplex terápiás ellátásának is köszönhetette. Az intézmény az akkori (1945–1952) – ma már bátran kijelenthető, elhibázott – politikai döntések következményeként hullott szét.

Az első világháborút követően az Otthonban megszűntették a magas, európai elismertséggel működő komplex rehabilitációs tevékenységet, és szétrombolták az intézmény célját képező munkát. Az Otthon európai hírnevét, a tanítógyógyítás-képzés mellett, a sport komplex terápiás ellátásának is köszönhetette. Az intézmény az akkori (1945–1952) – ma már bátran kijelenthető, elhibázott – politikai döntések következményeként hullott szét.

Hazánk csak 1983-ban csatlakozhatott az ISOD-hoz. Az 1984-es New York-i Fáklya Világjátékok előtt, az OTSH csak az utolsó pillanatban engedélyezte a tagdíj befizetését. Az eddigi legsikeresebb magyar paralimpiai szereplés (1984, New York) az előző parajátékokhoz hasonlóan (Torontó 1976, Arnheim 1980), kis híján a politika áldozatává vált.

Ekkor ugyanis a paralimpiai játékok rendezésénél még nem alakult ki az a ma már működő rendszer, hogy az olimpiai játékok lebonyolítását követő két hét elteltével, ugyanazon a helyszínen kell a parajátékokat megrendezni. Köztudott, hogy az 1980-as moszkvai olimpia politikai bojkottjának visszavágására készült a Szovjetunió, amelyhez hazánk is csatlakozott. Az 1984. évi Los Angeles-i olimpiai játékoktól való magyar távolmaradás politikai döntését a kormány szerencsénkre csak a New York-i Fáklya Játékokat (paralimpiát) követően hozta meg. E politikai késlekedés eredményezhette, hogy míg a mozgás- és látássérült magyar sportolók ott lehetnek a csak négyévente megrendezésre kerülő, legmagasabb szintű sportversenyen, addig a legkiválóbb „ép” sportolóinknak kényszerűségből távol kellett maradniuk az 1984. évi olimpiai játékoktól.

Az 1980-as évek elejét az jellemezte, hogy sorra alakultak a hazai mozgássérültek sportegyesületei: Egerben, Pécsen, Nagykanizsán, Kaposváron, Nyíregyházán és Debrecenben. Az MTSB, mint az állam (OTSH) által létrehozott és általa közvetlenül irányított csúcsszervezet, 1981-től erőteljesen elkezdte szervezni – főhatósági engedélyek nélkül – a hazai sportéletet. A sportágankénti országos bajnokság rendszerét az addigi szombathelyi Savária, a miskolci Ávas és a budapesti spartakiádok, kupák lebonyolítása mellett vezetik be.

Ebben az időszakban kezdődik az utánpótlással való országos szintű tudatos foglalkozás, kialakítják a fogyatékosok játéksziszterét, módszertani szakanyagok készülnek, amelyeket átadnak a kluboknak. 1984-ben rajtolt, és a mai napig is tart a Sportolj Velünk gyermekverseny mozgalom, amely évente 200–300 mozgáskorlátozott gyermeket mozgósít.

A sportágankénti bajnoki rendszerek bevezetése megsokszorozta a hazai versenyzési lehetőségeket, és egyben az adott sportágak minőségi változását is eredményezte. Az egyesületekben kezdett tért hódítani a tudatosan és rendszeresen végzett, szakemberek által irányított edzőmunka. Ennek a nagyon gyors és intenzív fejlődésnek a legkiemelkedőbb eredménye az 1984. évi New York-i Fáklya Játékokon elért fantasztikus magyar éremtermés volt.

Magyarország először 1986-ban rendezhetett mozgáskorlátozottak számára világbajnokságot üllőrlabda-ban az ISOD megbízásából, Pécsen, a MEOSZ támogatásával, az MTSB égisze alatt. Ez volt az első olyan hazai sportesemény, amelyen a sportoló mozgáskorlátozottak nagyon magas színvonalú sportteljesítménnyel, az írott és elektronikus sajtó jóvoltából, hasonlóan az „épek” sportjához, a közvélemény gondolkodásán is változtatott. Az ország sport iránt érdeklődő lakossága először kapott teljes körű tájékoztatást egy, a sportoló

fogyatékosok számára rendezett világeseményről. Ettől az eseménytől kezdve mondhatjuk hazánkban, hogy a sportszakemberek is „igazi” sportolóknak kezdik tekinteni a fogyatékos sportolóinkat. A mozgáskorlátozottak ügye először kap nyíltan, látványos nagypolitikai támogatást Dr. Csehák Judit, az akkori miniszterelnök-helyettes személyén keresztül. A hazai társadalom mássággal kapcsolatos elképzeléseire, és a mozgáskorlátozottak sportéletére egyaránt nagy hatással volt a pécsi Üllőrlabda Világbajnokság. Ez újabb mozgáskorlátozottakat foglalkoztató sportegyesületek megalakulását jelentette (Ajka, Veszprém, Vác, Tatabánya, Szeged, Vásárosnamény).

A sikeres pécsi világbajnokság rendezéséből és a hazai politikai helyzetből azt a következtetést vont le C. E. Wang, az EC-ISOD akkori elnöke, hogy Magyarország alkalmas lenne egy képzeti híd építésére a keleti és a nyugati társadalmi berendezkedésű nemzetek rokkant sportjára felelős szervezetei és kormányzatai között. E gondolat jegyében 1988. március 17–20. között Budapest adott otthont a kelet és nyugat közötti hídépítő EC-ISOD szemináriumnak. A konferencia témája: „Hová tart a mozgáskorlátozottak sportja a világban?” E háromnapos nemzetközi konferencián először képviseltették magukat a parasport világában a Szovjetunió, Bulgária, és az NDK küldöttei, a többi szocialista ország delegáltjai, illetve az EC-ISOD tagországok nemzeteinek küldöttei mellett. A konferencia betöltötte a híd szerepét, hiszen ettől kezdve e három ország sportoló fogyatékosai is szerepelni kezdtek a nemzetközi viadalokon.

A hazai politikai rendszerváltás és a nemzetközi elvárások együttes hatására 1989-ben a Mozgáskorlátozottak Testnevelési és Sportbizottsága (MTSB) demokratikus úton, az országban akkor működő 16 sportegyesülettel és a speciális intézményekkel, szervezetekkel közösen, az egyéni sportolókat is be-

Az első magyar csapat a 2002. évi téli paralimpián

vonva, megalakította a Magyar Mozgáskorlátozottak Sportszövetségét (MMS). Az MMS alakuló közgyűlésének az egykori „bölcső” (1929, 1970), a Mozgásjavító Általános Iskola és Diákotthon adott otthont. Még ugyanebben az évben az ország demokratizálódási folyamatának és a mozgáskorlátozott sportolók sikerének köszönhetően, a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) és a Magyar Röplabda-szövetség (MRSZ) a Magyar Mozgáskorlátozottak Sportszövetségét, illetve annak üllőrlabda szakágát felvette rendes tagjai sorába. Ezzel a demokratikusan meghozott döntéssel elkezdődött a mozgáskorlátozott sportolók szervezeteinek és sportolójának tudatos integrációja.

Az 1989-ben, Düsseldorfban megalakult International Paralympic Committee (IPC) harmadik soros közgyűlését 1991 novemberében Budapestre rendezte meg, Göncz Árpádnak, a Magyar Köztársaság elnökének védnöksége alatt. A közgyűlés a hallás-, látás-, mozgás-, és értelmi fogyatékos sportolók nemzetközi és hazai szervezeteinek részvételével zajlott. A budapesti közgyűlésen alakult meg az IPC európai szervezetének végrehajtó bizottsága (IPC-EC). A végrehajtó bizottság titkárává választották az akkori MMS főtitkárát, Simon Beát, és így a titkárság is hazánkba került. Ettől kezdve Dr. Plesa István, az EC-ISOD vb tagja, a röplabdázás nemzetközi kategorizáló orvosa, és Rádi Gyula, az ISOD röplabda szakágának, majd az önálló világszövetségének, a WOVD vb tagja után már három hazai sportszakember tevékenykedhetett a nemzetközi sportdiplomácia területén. Sajnos a magyar sportdiplomácia addigi sikereit az MMS-elnökségében bekövetkezett 1992-es személyi változások után az új vezetés nem gondozta megfelelően tovább. Először az IPC-EC hazai titkársága, majd a másik két sportdiplomáciai helyünk is elveszett.

Az MMS 1990. évi közgyűlése, közvetlenül az 1989. évi IPC alakuló közgyűlést követően kimondta, hogy Magyarországon is meg kell alapítani a Magyar Paralimpiai Bizottságot (MPB), és az addig végzett paralimpiai feladatokkal járó munkákról lemond, és azt átadja az e célra létrehozandó új szervezet számára. Sajnos az új szervezet megalakulásának előkészületei rettenő sokáig, közel hét évig tartottak! Ekkor még csak a mozgáskorlátozottak sportegyesületei szerveződtek szövetségi (MMS, 1989) keretek közé. A Magyar Értelmifogyatékosok Sportszövetsége (MÉS) 1993-ban, míg a Magyar Vakok és Gyengénlátók Sportszövetsége (MVGYSSZ) 1994-ben alakultak meg. Az idő távlatából ma már megállapítható, hogy nem lett volna szabad ilyen sokáig késlekedni az MPB megalakításával. Rögtön, az 1990-es MMS közgyűlés határozatát követően, akár sportegyesületi alapokon is, de létre kellett

volna hozni a parasport legfőbb hazai szervezetét.

A mozgáskorlátozottak, a látássérült és az értelmi fogyatékos paralimpiai sportolók érdekében megalakuló országos sportszövetségek, mint alapítók, 1997-ben létrehozták a legfőbb közös ernyőszervezetüket, a Magyar Paralimpiai Bizottságot. Azt lehetett gondolni, hogy az MPB megalakulása után majd átveszi az MMS és annak minden jogelődjé által az 1976-os Torontóolimpiától az 1996-os atlantai paralimpiáig végzett több mint 20 éves munkát. Sajnos az MPB megalakulásának pillanatától a mai napig, az elnökségen belüli ellentétek azt bizonyították, hogy a résztvevők számára nem az egységes paralimpiai mozgalom megteremtése, hanem a szövetségi vagy sportági, de nagyon sokszor az egyéni érdekérvényesítés, a pénzért és a hatalomért folytatott harc is előrébb való, mint maga az egységes hazai parasport érdeke. A paralimpiai bizottságunknak a megalakulásától (1997) számítva közel három év alatt, a 2000-es Sydney-i játékokig, két elnöki és egy főtitkári „vesztesége” volt. A Sydney-i paralimpiai játékok magyar sikerei még a helyszínen sem csökkentették a belviszályokat a vezetésen belül. Erkölcstelenül összetört csapatvezetés érkezett haza.

Az 1989-es politikai rendszerváltást követő kormányok, a társadalmi és civil szervezetek erőteljes nyomására egyre átfogóbb megoldásokkal, kezdeménye-

zésekkel, törvények és kormányrendeletek alkotásával segítették és segítik a fogyatékos emberek esélyegyenlőségét. E támogatási rendszer a parasport fejlődését is elősegítette. A Magyar Paralimpiai Bizottság közvetlenül a megalakulását (1997. szeptember 13-át) követő esztendőben a Magyar Köztársaság költségvetési tényezőjévé lép elő. Ez azt jelenti, hogy az ország költségvetésében a parlamenti képviselők szavazata alapján külön, „címkézve” kapott anyagi támogatást a parasport. Ettől az időponttól kezdve mondható el, hogy az országos politikai szándékot a legmagasabb szinten nevesített pénzügyi forrással is alátámasztották. Ugyancsak a parasport fontosságának felismerését jelenti, hogy *Szekeres Pál* háromszoros paralimpiai bajnokot (1992, 1996) és olimpiai bronzérmes (1988) vívót 1998 őszétől kinevezik az Ifjúsági és Sportminisztérium helyettes államtitkárává. Ez a politikai döntés, amely egy helyettes államtitkárságot hozott létre a fogyatékosok sportolása érdekében, olyan magas szintre emelte a fogyatékosok sportját, amelyről az alapítók, az első paralimpikonok és azok sportvezetői, valamint edzőik álmodni sem mertek. Ki gondolta volna, hogy egyszer megvalósul az az álom, hogy a legkiválóbb sportoló fogyatékos társaink, azonos formaruhában vehetnek részt a legkiválóbb magyar sportolókkal közösen megtartott (olimpiai és paralimpiai) ünnepélyes eskütételen.

A felkészülést a 2000-es Sydney-i paralimpiára addig soha nem látott mennyiségű állami forrás alapozta meg. A paralimpiára történő felkészülés és az utazás költségei mellett, még a hazai felnőtt és az utánpótlás korú versenyzőknek, továbbá a sportágfejlesztésekre, nemzetközi versenyeztetésre, sportági műhelytámogatásra is jutott pénz. Megindították a sportlétesítmények akadálymentesítési programját, s elkezdődött a szakembereink képzése is. Külön öröm, és rendkívüli jelentőségű volt az a politikai döntés is, hogy az olimpiai bajnokok járadéki rendszeréhez hasonlóan a paralimpikonok és edzőik – a régi sikerek Kovácsai – is járadékban részesülhetnek.

Az 1998-ban alakult új kormányzat új sporttörvényt alkotott, és abban életre hívta a Fogyatékosok Nemzeti Sportszövetségét (2001), önkéntességi alapon működő szervezeti tagsággal. A mozgás- és látássérült, illetve a magyar paralimpiai mozgalom önrendelkezési, szakmai önállóságának és szervezeti kereteinek csorbitásával, az MPB és tagszervezetei hátrányára, de feltehetően más fogyatékosokkal élő sportolók és szervezeteik számára előnyösen szabályozó sporttörvény újabb és még nagyobb belső konfliktusokat eredményezett, ami még a mai napig is tart.

Nádas Pál

Következik:

A nyári paralimpiai játékok története.

A 2002. év legjobb magyar parasportolói